

Vrijheid en bevrijding: de Slag om de Schelde

BEGINNERS Vrijheid is geen vanzelfsprekende zaak. Denk maar aan de slavernij, die in de Verenigde Staten van Amerika in 1862 werd afgeschaft. In Europa was Nederland een van de laatste landen die dit deed. Frankrijk schafte bijvoorbeeld de lijfeigenschap in 1848 al af in zijn koloniën.

LIEFHEBBERS Door oorlogen zoals de Tweede Wereldoorlog werden hele volken van hun vrijheid beroofd. Het was op 10 mei in het jaar onzes Heren, ook wel aangeduid met anno Domini (afkorting: A.D.) 1940 dat onze oosterburen aan Nederland de oorlog verklaarden en ons land binnenvielen.

SPECIALISTEN Rotterdam, de koningin van de Maas, werd platgebombardeerd. Het werd een stad zonder hart. Het beeld Verwoeste Stad van Zadkine, ook wel Jan Gat genaamd, houdt de reminiscensen van de Klein-Mokumers daaraan springlevend en doet ze deze apocalyps beslist never nooit niet meer vergeten.

BEGINNERS De oorlog was een en al misère. De occupatie was vernederend en leidde tot ondraaglijk lijden voor velen.

LIEFHEBBERS In WO II had men, maar niet ten plattelande, te maken met een tekort aan voedsel, het werken met voedseldistributiekaarten, een spertijd in de vorm van een avondklok, en zelfs fusillades van gevangengenomen verzetshelden.

SPECIALISTEN De mankgaande rijkscommissaris Seyss-Inquart, in de volksmond smalend Zes-en-een-kwart geheten, regeerde ons land met de NSB-verraders en hun Weerafdeling (afgekort: WA), naast de geïmporteerde SS'ers van het Hitlerregime. Elke Israëliet in Amsterdam moest een david- of Jodenster dragen.

BEGINNERS Je hoorde regelmatig een angstschreeuw, mensen werden bangeriken, kinderen huilebalken, er werd niet meer gelachen of plezier gemaakt.

LIEFHEBBERS In de eerste jaren van de oorlog werd de ausweis gemeengoed en de repressie werd sterker: razzia's en pogroms waren aan de orde van de dag en met, zeg maar, een judaskus verrieden autochtone handlangers van de bezetter rustig burens en familieleden.

SPECIALISTEN "C'est la guerre", hoorde je tot in den treure, als je jemieerde. Vergelijk dat maar met een oremus (steeds herhaald langdurig en vervelend gezang). Zoals elke oorlog was dit een guerre à outrance, op leven en dood dus. Ook de spreuk 'dulce bellum inexpertis' zag men vaak langskomen: de oorlog schijnt plezierig aan wie er geen ervaring mee heeft. Er waren ook non-belligerente staten zoals Helvetië. Elke oorlog claimt 'the war to end all wars' en dus de laatste te zijn ...

BEGINNERS Aan alle oorlogen komt een eind: in dit geval begon de bevrijding van West-Europa op 6 juni 1944 met de invasietroepen in Normandië. Deze dag staat bekend als D-day oftewel D-dag. De D in deze namen komt van 'day' of 'dag'.

LIEFHEBBERS De troepen konden al vechtend snel voorttrekken door België. Toch vielen er naast veel slachtoffers ook veel gewonden die naar een Rode Kruispost vervoerd werden. De arts moest dan een triage (driedeling) uitvoeren: wie was ten dode opgeschreven, wie kon wachten en wie moest door een spoedeisendehulparts behandeld worden? De hospikken (hospitaalsoldaten) en de trauma- en cardiochirurgen hadden er hun handen vol aan.

SPECIALISTEN De dikke bertha's, bekende Kruppproducten uit de 1914-1918-oorlog hadden afgedaan, laat staan dat blijdenbeschietingen uit het latemiddeleeuwentijdperk nog aan de orde zouden zijn. Het toen moderne wapenarsenaal bestond onder andere uit V1- en V2-raketten, alsmede U-boten met periscopen; uzi's en kalasnikovs werden bij de man-tegen-mangevechten nog niet als schiettuig gebruikt, die waren van na 1950.

BEGINNERS Na de val van Antwerpen op 4 september 1944 hadden de geallieerden naar het westen op moeten rukken en de Westerschelde vrij moeten maken om een vrije doorgang van goederen via het Kanaal, de zee-engte tussen Engeland en Frankrijk, en de rivier naar Antwerpen mogelijk te maken.

LIEFHEBBERS Toen dat verzuimd werd, bleef de Scheldemonding onder Duitse controle. Tussen 6 en 20 september werden 80 myriades aan Duitse soldaten (geen pickelhauben = punthelmen, ook naam van soldaten, die in de vorige wereldoorlog figureerden) de rivier overgezet, veel van Breskens naar Vlissingen. Er werd gezocht naar de doos van Pandora oftewel de trukendoos.

SPECIALISTEN Breskens aan de Atlantikwall was belangrijk voor de Duitsers om een Anglo-Amerikaanse invasie te voorkomen. Hoe kregen de onzen toch nog de linker- en rechteroever van de rivier in handen? De tommy's – genoemd naar de stereotypering van de Britse soldaat: Tommy Atkins – waren er nog niet. De retraite-retirade over de rivier, later ook nog verwerkt in een blockbuster, moest gestopt worden en uitroeiing van de Duitse troepen was gewenst.

BEGINNERS Men besloot tot het plat- oftewel kapotbombarderen van de haven van Breskens om de terugtocht te blokkeren. Op 11 september vond dat plaats. Het werd een ramp met onnoemelijk veel miserie: niet de haven, maar het dorpshart werd geliquideerd.

LIEFHEBBERS Willem van Hanegem, de bekende oud-Feyenoorder, heeft recentelijk (op 20 februari 2019) de 75-jarige leeftijd bereikt. Als baby van zes maanden oud overleefde hij. Zijn vader Lo – die zijn leven gaf voor een buuf en haar baby – en zijn broer Izaäk kwamen om. Lo werd geveld door een granaatkartets. Tijdens de WK-finale in 1974 gaf Willem aan het liefst de Duitse tegenstander te hebben willen declasseren.

SPECIALISTEN De RAF-piloten van de Royal Air Force konden niet over het technische oefjesarsenaal van het hier-en-nu (Latijn: hic et nunc) beschikken. Nu zie je op een cockpit-tv-scherm een duidelijk grondbeeld en met een druk-op-de-knophandeling vanuit de copilootstoel wordt het doel rücksichtslos van de aardbodem weggevaagd.

BEGINNERS Door de premature overtocht van veel vijanden was de rivier dus aan beide zijden overbevolkt en werd het een crime om de vrije doorgang naar Antwerpen te creëren. Van hogerhand werd beslist dat dit toch moest gebeuren (bij Arnhem was

immers alles ook al misgegaan), maar daarmee werd de Slag om de Schelde (deels in oktober) een van de bloedigste en vijf weken durende gebeurtenis van deze oorlog.

LIEFHEBBERS Het was een militaire operatie in het noorden van België en het zuidwesten van Nederland, met name West-Zeeuws-Vlaanderen. Monding en rivier moesten vrijgemaakt worden van de strijdkrachten van nazi-Duitsland. De eigen koopvaardij moest er weer kunnen opstomen.

SPECIALISTEN Het leek ten enenmale onmogelijk, en het zou een hell of a job worden. De bevoorradingslijnen liepen nog steeds terug naar de landingsstranden in Frankrijk. Aan de kant van de zelfbenoemde en zich superieur achtende super-Germanen had Hitler himself – immers: Befehl ist Befehl – opdracht gegeven de rivier ‘mit allen denkbaren Mitteln zu sperren’. Zie dan maar eens erdoorheen te komen: een sisyfus- of herculesarbeid, zoiets als: het vat der Danaïden vullen!

BEGINNERS Veroveren van een havenstad kreeg topprioriteit. De winter kwam eraan en een bruggenhoofd was meer dan hoogstnoodzakelijk. Antwerpen was daarvoor kandidaat-stad nummer een.

LIEFHEBBERS Er werden vier faseprojecten onderscheiden. Het eerste was de liberatie (in Indonesië noemen ze dat trouwens ‘merdeka’) van het gebied benoorden Antwerpen (de toegang tot Zuid-Beveland!). Het tweede was het opruimen van ‘Breskens pocket’: de streek errond die stevig, zeg maar gerust: solied, in handen was van de Duitsers.

SPECIALISTEN Het derde topprioritybottleneckproject (de operatie rond Breskens heette trouwens ‘Switchback’) was ‘Operatie Vitality’, veroveren van het Overscheldese gebied met Goes op noorderbreedtegraad 51,5 (de afko daarvan is trouwens: N.B. of ook wel: N.Br.). Bij Woensdrecht werd de terugtocht van de Duitsers (hoorde ik al de chamade blazen?) tot een mission impossible gemaakt. Het horrorscenario voor Walcheren lag gereed.

BEGINNERS Oversteken van het Leopoldkanaal daarbij was trouwens in hoge mate diffieel. De acties hadden hun basis bij Maldegem-Aardenburg bij de Belgisch-Nederlandse grens en kostten veel militairen het leven.

LIEFHEBBERS De stad IJzendijke werd op 17-10 en de dag erna bevrijd: naar die geluksdatum is zelfs een plaza aldaar genoemd. Het dorp Hoofdplaat werd al op de tiende bevrijd. Daar wordt overigens jaarlijks op een dominica dies de Canadese Bevrijdingsmars, een wandelmars, gelopen. Die tocht is drieëndertig km lang en voert naar Knokke.

SPECIALISTEN Niet bekend is of er in onze streek ook sprake was van ‘canadellen’. Want ja: soldaat alleen is maar alleen: ook in vroegere oorlogen waren er legerprostituees oftewel filles du régiment. Tussen 1 en 3 november wordt ook Zeebrugge bevrijd en kan de operatie rond het vissersdorp als afgerond beschouwd worden. Met de val of conquest van de stad Sluis – dat een echt belfort rijk is – op 1 november is de liberté van dit deel van het Koninkrijk der Nederlanden de facto gerealiseerd.

BEGINNERS Op 28 november voer het eerste konvooi de rivier op. Eisenhower: “Daarmee kwam het einde van het nazidom in zicht.” De offers waren echter groot. Ook in Breskens wordt op 4 mei de nationale dodenherdenking wel gehouden, maar de 11 septemberherdenking is daar vele malen relevanter.

LIEFHEBBERS In de rest van Nederland ging de strijd gewoon door. Op Dolle Dinsdag werd er te vroeg gejuicht, want de Hongerwinter moest nog komen, maar ten slotte vond op 5 mei 1945 de definitieve capitulatie van de occupent (bezetter) plaats. De KP's konden worden geabrogeerd (opgeheven).

SPECIALISTEN Wat hebben de Hominidae daarvan geleerd? Weinig tot niets! In de scena (ruimte voor de voorstelling) van de Romeinse arena riepen de gladiatoren al: "Morituri te salutant!" en besliste de caesar met uitgestoken duim – verso pollice – over leven en dood. Ook nu zijn moord-en-doodslagpraktijken nog aan de orde van de dag: denk maar aan de taliban, het Al Qaidanetwerk van wijlen Osama bin Laden en het recent geliquideerde IS-kalifaat.

Laten we onze vrijheid daarom koesteren!